

Європейської революції в Україні як реакція на загострення протистояння Євромайдану з офіційною владою України після прийняття 16 січня «Законів про диктатуру» та знаменували початок гарячої фази протистояння.

26. Київський річковий вокзал – головний річковий порт Києва, розташований на правому березі Дніпра на Подолі в історичній частині міста.

27. БТР – бронетранспортер – бойова броньована колісна або гусенична машина підвищеної прохідності, призначена для транспортування піхоти зі складу механізованих (мотопіхотних, мотострілецьких тощо) підрозділів на полі бою, ведення ними бою з машини та вогневої підтримки їх в період та після спішування.

28. «Тітушки» – збірна назва найманців, часто люмпенізованих кримінальних елементів, гопників, молодиків, у тому числі спортсменів, які використовувалися українською владою (насамперед Януковичем) для застосування фізичної сили і участі в масових сутичках; зокрема, для перешкоджання діяльності опозиційних активістів та для дій проти вуличних протестів: провокацій, підпалів машин, залякування, побиття та розгону демонстрацій, впливу на процес голосування на виборах тощо. Офіційно визнано використання державними службовцями правоохоронних органів та спецслужби кримінальних бандитських формувань «тітушок» проти демократичної акції «Євромайдану».

29. Собор святої Софії – Премудрості Божої, Софія Київська або Софійський собор – християнський собор в центрі Києва, пам'ятка української архітектури та монументального живопису другого десятиріччя 11 ст. (1011-1018), одна з небагатьох уцілілих споруд часів Київської Русі. Одна з найголовніших християнських святинь Східної Європи, історичний центр Київської митрополії.

30. Гурик Роман Ігорович (2 жовтня 1994, Івано-Франківськ, Україна – 20 лютого 2014, Київ, Україна) – протестувальник Євромайдану, студент факультету філософії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Герой України посмертно. Прадід Романа і два прадідових брата були вояками УПА. Прадідові брати загинули у 19 років від рук московських загарбників. Роман Гурик загинув у такому ж віці, і такою ж смертю, як і брати його прадіда. Зі своєї родини Роман є шостим, хто загинув за Україну.

31. Арка Свободи українського народу (до 14 травня 2022 року – Арка дружби народів) – скульптурна композиція в Києві на території Хрещатого парку. Первісно складалася з арки та двох скульптурних груп під нею. 14 травня 2022 року, згідно з рішенням Київської міської ради, отримала сучасну назву.

32. «Чорна сотня Беркута» – «Беркут» – підрозділ міліції у структурі МВС України, що існував у 1992–2014 роках. Дислокувався у Києві та при обласних центрах. На підрозділ покладалися задачі особливого призначення: дотримання громадської безпеки, боротьба з організованою злочинністю. Неодноразово залучався для придушення протестів, виступів і демонстрацій в Україні. Відмітився особливою жорстокістю щодо протестувальників Євромайдану взимку 2013–2014 року, саме «чорна сотня». Ліквідований 25 лютого 2014 року за перевищення повноважень.

33. «Небесна сотня» – прийнята в Україні збірна назва загиблих протестувальників, які мали безпосередній стосунок до ідеї та акції Євромайдану (Революції гідності) у грудні 2013 – лютому 2014 року.

34. «Інституцька» – вулиця у Печерському районі міста Києва, місцевість Липки. Пролягає від Ольгинської вулиці та алеї Героїв Небесної Сотні до Кловського узвозу.

35. Лижичко Руслана Степанівна – українська співачка, піаністка, диригентка, танцюристка, продюсерка, громадська діячка. Народна артистка України. Почесна громадянка Львова. Народна депутатка України 5-го скликання.

УДК 94(477.61-074)"2022"

РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПРИКЛАДІ МАРКІВСЬКОЇ ОТГ: УСНІ СВІДЧЕННЯ

О. С. Коваль

У статті здійснено спробу висвітлення умов життя в російській окупації на прикладі Марківської ОТГ Луганської області, на основі усних свідчень місцевих жителів в мережі інтернет.

Ключові слова: окупація, Марківка, мітинг, переслідування, колабораціонізм, війна.

In the article, an attempt was made to highlight the living conditions in the Russian occupation, using the example of the Markivka region of the Luhansk region, based on the oral testimonies of local residents on the Internet.

Key words: *Occupation, Markivka, rally, persecution, collaborationism, war.*

Постановка проблеми: Марківська ОТГ знаходиться безпосередньо на кордоні з РФ. І була окупована в перший день повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. За цей час життя людей зазнало великих змін в гірший бік.

Мета: Висвітлити життя мешканців Марківської ОТГ під російською окупацією на основі усних свідчень жителів ОТГ в соціальних мережах.

Актуальність проблеми: полягає в тому, що процеси які відбуваються на окупованих територіях потребують всебічного висвітлення і фіксації для подальшого збереження пам'яті про ці трагічні події.

24 лютого російські окупаційні війська окупували смт Марківка. Зі слів місцевого мешканця окупація Марківки відбулась так: *«Окупація нашого населеного пункту відбулась 24 лютого. Зайшла колона військової техніки зі сторони Мілового. Дето в годині 10–11 вони вже були в Марківці. Вони проїхали через Марківку, може хто залишився, і поїхали в сторону Старобільська. Така окупація»* [1].

Зі свідчень місцевої жительки окупація Марківки відбулась так: *«24 лютого в другій половині дня зайшли російські війська, пройшли через Марківку і до 4 березня не було нікого. Вони просто пройшли далі. Четвертого березня заїхали еленерівці. Четвертого ми ще на площу виходили чи двадцять сьомого. Ну декілька днів нікого не було, а потім заїхали еленерівці. Але без боїв, без нічого»* [2].

Голова ОТГ, Дзюба Ігор Анатолійович, одразу перейшов на бік окупантів. У своєму дописі в мережі «Фейсбук» він звернувся до мешканців ОТГ з наступним повідомленням: *«Уважаемые жители Марковской громады. Я, как действующий глава, в сложившихся на сегодня обстоятельствах, хочу обратиться к вам с вопросом, который сегодня в голове у каждого из нас: что ждёт нас завтра? Я высказываю личную точку зрения. Боятся нам нечего. Спасибо России, что объединила Луганскую область в единое целое, чем помогла воссоединится семьям, которые не имели контакта восемь лет»* [3].

1 березня Луганська обласна прокуратура розпочала кримінальні провадження щодо голови Марківської об'єднаної територіальної громади та голови Міловської об'єднаної територіальної громади за фактом державної зради (ч. 1 ст. 111 КК України) [4].

4 березня в мережі фейсбук був опублікований допис зі зверненням до жителів смт Марківка: *«О 9 ранку завтра біля адміністрації, краще трохи раніше. РЕПОСТІТЬ, будь ласка, і скажіть всім, не мовчимо»* [5].

Цього ж дня 4 березня відбувся проукраїнський мітинг. На площі між Селищною адміністрацією та будинком поліції, в якому перебували озброєні солдати РФ. Після тиску мітингувальників окупанти були змушені покинути будинок міліції в напрямку прикордонної застави, попередньо викравши поліцейський автомобіль [6].

Мітинг 4 березня жителька смт Марківка вважає найбільш натхненною подією за весь час перебування в окупації. З її слів про мітинг: *«Найбільш натхненною. Найбільш натхненною коли ми вийшли на площу з іншими вчителями, людьми Марківки для того, щоб показати, що Марківка – це теж Україна. Тому що ми виходили з вірою в серці, з відчуттям, що це нам якось допоможе»* [2].

Керівництво ОТГ не вийшло на мітинг 4 березня. Як повідомляють місцеві жителі: *«Нікого з керівництва Марківської отг на мітингу не було, ні Дзюби, ні Лигути, мабуть*

чекають на окупанта, Лигуту, до речі, у 2014 році ставили головою адміністрації указом Болотова» [7].

Відбулося ще декілька мирних мітингів з Українською символікою, проте в подальшому окупанти почали чинити психологічний тиск на мітингувальників, проводити обшуки та арешти аби ті перестали чинити опір. У квітні протестів не було, чинити опір стало неможливо та небезпечно.

Люди, родичі яких служать або проходили службу в ЗСУ, ДПСУ, МВС, СБУ, брали участь в АТО/ООС піддавались переслідуванням, так само, як і ті, хто служать в лавах ЗСУ, ДПСУ, МВС, СБУ, котрі не встигли виїхати і не зрадили присягу.

Про переслідування людей з проукраїнською позицією зі слів місцевих: *«Та були, хто виїхав зразу, а когось арештували кудись відвезли і їхня судьба досі невідома»* [1] *«Є випадки того, що люди забрані, і по сьогоднішній день їх немає в Марківці. Це ті люди, яких я знаю. Так є»* [2].

Також стосовно переслідувань 17 березня в мережі з'явився допис: *«Орки пошли по всем атошникам, большинства нету на месте по их семьям, угрожали, лазили и по сараям и по подвалам и чердакам искали, также искали их машины, есть ли в гаражах(наверное хотели отжать), некоторые, которые здесь, это которые были далеко от передка, им сказали или идете к нам служить, или у вас 24 часа уехать с Марковки, пограницы, которые предали в первый день войны ходят по Марковке как ни в чем не бывало и дали свое согласие служить банановой республики, кошмарят семьи военкоматчиков, а вроде с завтрашнего дня будут заниматься проукраинскими активистами, список им готовит Дзюба и цовма»* [8].

З початку окупації в магазинах та аптеках селища з'явився дефіцит товарів. Товари українського виробництва не завозились, товарів з РФ майже не було. Сіль та дріжджі за їх наявності в магазинах продавали по 1 пачці в руки. Ціна на ковбасу сягала 300–500 грн за шт. Якщо ситуація з асортиментом продуктів харчування від початку війни покращилась, то ліків майже немає.

«В перші дні був страшенний дефіцит. Самі виживали, як могли. Все прийшло Слава Богу, що сільський населений пункт. Самі хлопці організували як робити муку, як робити олію. Вот. З магазинів все вимели. З того часу ціни піднялись дуже сильно, надзвичайно, я не знаю в декілька разів. Вот. Нудесь з місяць це продовжувалося, а потім поступово почали завозити товари, але ціни дуже великі в порівнянні з гривнею» [2].

У травні в соцмережах з'явилося три анонімних повідомлення про ситуацію в селищі. *«Марківка, орки ходять. Відкрили дитячі садки. Техніки тут немає і не проходить. Деякі особи жіночого полу з своєї ініціативи, вечером бігають до прокуратури, докладають обстановку.»* [9].

«В Марківці багато вакантних посад, бо люди не йдуть працювати на владу лнр, а тим, хто працює, зарплати не дають. Весь квітень люди працювали і зараз працюють на волонтерських засадах, так вони кажуть. Ті, хто проповідував руський мир тепер тут у почиті, їх навіть без освіти беруть на відповідальні посади, але проукраїнських допитують, а деяких вивозять в невідомому напрямку. Доносчики роблять свою справу та ненавидять тих, хто за Україну. В магазини центральні товарів з Луганська завезли багато, але ціни в два-три рази більші, ніж були. На пошті, за так званим соціальним пособием, черги цілими днями, а інвалідам розносять його додому робітники пошти. В поліції працює багато тих, хто працював раніше, в прикордонниках теж. В той час, як гинуть люди з обох боків, йде війна, ця нова, стара влада на чолі з Дзюбою влаштовує концерти, паради, автопробіги з червоними прапорами та з колорадськими стрічками. Весело, чого ж не радуватися. В актовому залі РДА повісили великий портрет Леніна, перефарбували прикордонні стовпи в російський колір, в дитячому сквері «Чеполіно» в червоний і зелений, всі назви установ переписали з позначкою лнр на рос. мові. В РДА тепер військова охорона, бережуть

"батеньку", який кажуть не пройшов випробувальний строк і скоро напевно його змінять. На кого ? Цікаво...» [10].

«Смт Марківка. Змінили ціни, гривню вже не приймають в деяких магазинах, але на здачу людям дають же тими ж гривнями» [11].

Стосовно курсу гривні, за свідченнями місцевого жителя, який виїхав з окупації «Спочатку був курс 1:2,5. Потім через пару місяців вони зробили курс 1:2. Заставили переписати ціни і вже заставили пописати ціни в магазинах в рублях і в гривнях, і те що в гривнях переписати 1:2. Іще через місяць ілі півтора вони заставили переписати ці ціни 1:1,5 і ціни в гривнях дуже сильно пошити вирівнялись з рублями. І посліднє, що вони вже зробили – це вони прирівняли гривню 1:1,25, тоєсь ціни в рублях і в гривнях майже зрівнялись і стало все дорого, подорожчав хліб, який був 9 грн в березні, то влітку він вже стояв 30 рублів, а то і більше. Або в гривнях це вже 1:1,5 було це більше 20 гривень. Ну там і все решта подорожчало. Просто видавлювали гривню з людей» [1].

Велика кількість колаборантів спостерігається серед вчителів Марківської гімназії. Багато хто з них тепер працює на окупаційну владу. «Марківка. Вчителі-колаборанти ходять по хатах уточнюють, хто прописаний і хто проживає (мабуть уточнюють списки для референдуму), а ще питають з посмішками, чи подобається нам так жити і що хочемо змінити, аж бісе, люди з вищою освітою, кому ми довіряли своїх дітей, у них самих діти позакінчували школу з медалями (вчительки: Інна Мурліна, Олена Дорошенко та алкашка Юлія Проненко (дів. Біляєва)» [12].

«Григоренко (Медвідь) Вікторія Іванівна працювала вчителем математики Марківської гімназії Луганської області. Носила вишиванки, їздила по Україні. Проводила різноманітні патріотичні заходи для дітей. А 24.02 залізла в нору і мовчала. В березні, коли в Марківку прийшли військові лнр, вона стала бігати до новоспечених ментів, які, до речі, майже всі мали статус УБД і користувались українськими пільгами (але це вже інша проблема). Почала здавати колег, які мали патріотичні настрої. По її наводках проводились допити вчителів. Зараз ця новоспечена "російськомовна вчителька" проводить уроки російською мовою, вбиває все українське, погрожує батькам позбавленням батьківських прав, якщо діти не підуть до школи. Гидко було знати таких людей!!!» [13].

«Скиртач (базікало) Каріна Геннадіївна, вчитель історії (в тому числі й Історії України) в Марківській гімназії. Продовжує працювати в школі під керівництвом так званої лнр. Під час наради вчителів записала на диктофон, після чого злила в так зване мзб, так званої лнр вчителів проукраїнських поглядів. Як наслідок – допити вчителів проукраїнських поглядів. Чоловік каріни (скиртач валерій) ходив по дворах Марківки, здавав людей проукраїнських поглядів. Маю надію, область знатиме своїх "героїв" в обличчя і правосуддя не омине їх» [14].

«Жлуднєва Людмила Іванівна була вчителем англійської мови Марківського ліцею "КРОК". Зараз працює на лнр. Перед нападом та перші декілька місяців війни перебувала в сина в ростові, рф. По документах перебувала на лікарняному... Після приходу окупантів в Марківку, приїхала і стала заступником директора Марківської гімназії лнр. Навесні проводила уроки російською мовою, писала доноси на колег та активно здавала тих, хто був патріотично налаштований. Погрожує батькам учнів позбавленням батьківських прав, якщо діти не підуть навчатись за "новою" програмою. Ця людина носила вишиванки, проводила патріотичні заходи, а тепер прославляє агресора! Гидко!!!» [15].

31 серпня в Марківську гімназію завітали так звані «кадирівці». Вони зібрали дітей та батьків першокласників аби передати їм портфелі та шкільне приладдя. А також зняти черговий пропагандистський ролик. На відео можна побачити керівника відділу освіти

окупаційної влади Бородавка Анатолія Сергійовича, а також Дворкову Ольгу Іванівну. Вчительку початкових класів [16].

Стосовно Дворкової Ольги Іванівни також є свідчення місцевих жителів. *«ДВОРКОВА ОЛЬГА ІВАНОВНА, ще при Україні прославилась, як перша хапуга. На 9 мая, пришла на площадь з колорадською лентою, ще й виложила її на своїй необійомной груді буквой Z. Хоча при Україні ніколи на паради не ходила, казала, я далеко живу. Нас, батьків учнів, агітує здавать дітей в лнрівську школу. Хоч наші діти вже й старші, але нам стидно, за те, що вона вчила наших дітей»* [17].

Зі слів місцевої мешканки: *«Деякі вчителі на наступний день казали, що немає нічого страшного. Ти що на російській мові не можеш говорити? Можу навіть і на англійській читать географію, якщо комусь треба. Але як дивитися в очі дітей. Є вчителі, які тепер я розумію, що до цього співпрацювали із росіянами. Але ми про це не здогадувались. Ну як тепер то вже розумієм, що то була співпраця. Є, які змушені були піти на співпрацю, треба годувати родини. А є ті, в яких немає коштів на існування, наскільки я знаю, але вони не пішли на співпрацю і якось виживають. Залишили там і виживають, але на співпрацю не пішли»* [2].

1 вересня розпочався навчальний процес за програмою окупаційної влади.

В соцмережах люди також діляться інформацію про людей, які шукають наживи в ситуації, яка склалась та займаються відверто мародерством та крадіжками. 18 серпня з'явився допис наступного характеру: *«... ДВОРКОВОГО Володимира Івановича, який має цілу сім'ю зрадників. В перший день окупації Марківки, бувший вчитель історії Марківської гімназії, пенсіонер з достойною укр. пенсією, підробляв кочегаром у погранців, після відходу хлопців, загрузив у власну машину ящики з тушонкою та іншу їжу, яка залишилась на погранскладі, не погребував потягти додому навіть стільці. Вмісті з Могилкіним, позливали бензин з машин хлопців погранців. Потім на базарі у Біловодську, без зазрення совісті, продавав ту ж тушонку, а його там побачили марковчани»* [17].

Висновки. Життя на окупованих територіях зазнало кардинальних змін в гірший бік у порівнянні з мирними часами. Окупація, яка відбулась швидко без пострілів, принесла за собою пусті полиці в магазинах та знецінення гривні. Поступове штучне заниження курсу гривні, значно зменшує купівельну спроможність населення. Протестні настрої в окупації не можуть бути такими ж за формою, як на початку повномасштабного вторгнення, адже багато людей піддаються переслідуванням з боку окупантів, доля затриманих невідома. На жаль, серед жителів є прояви колабораціонізму та мародерства. Вчителі, поліцейські, колишні чиновники, задля збереження свого робочого місця, підтримують дії окупантів та всіляко допомагають їм.

Життя в окупації можна описати словами місцевого мешканця *«Планів ніяких не було. День пройшов та й всьо, завтра следуцій день. Планів на майбутнє ніяких не було, живеш одним днем, сьогодні так, а завтра хтозна як буде»* [1].

Місцева влада не чинила опору й одразу перейшла на бік окупантів. Люди, які не хочуть співпрацювати з окупантами, залишають свої робочі місця і змушені виживати.

З приходом російських окупантів знищується будь-яка українська символіка. В обіг повертаються старі символи, як до прикладу портрет Леніна в селищній раді, чи то георгіївські стрічки та червоні прапори. Під заборону потрапляє навіть поєднання синього та жовтого кольорів, про що свідчить перефарбований пам'ятник «Чеполіно» в дитячому сквері «Казка». Освітній процес проходить за окупаційною програмою.

Для підтримання нормальних умов життя людям доводиться об'єднуватись, щоб підтримати та допомогти одне одному, а також убезпечити себе від впливу окупантів та колаборантів.

Перебуваючи в окупації люди мають чотири варіанти подальшого життя. Перший варіант – це прийняти сторону ворога і всіляко прислужувати йому. Цим варіантом часто користуються ті, хто хоче піднятися вище за посадою, але не міг цього зробити до війни, або ж ті, хто хочуть зберегти свою керівну посаду. Другий варіант – це відмовитися від співпраці, покинути роботу й виживати. Третій варіант – це виїхати з окупації. Проте це дуже проблематично, оскільки селище окуповане з 24 лютого. Людям доводиться виїжджати через територію Росії в країни Європи. Четвертий варіант – це чинити опір, проте цей варіант майже неможливий та вкрай небезпечний для життя.

Джерела та література

Неопубліковані джерела

Польові дослідження записані автором

1. Зап. авт. від чоловіка (анонім) смт Марківка, Старобільський район, Луганська обл. 2022

2. Зап. авт. від жінки (анонім) (47 років) смт Марківка, Старобільський район, Луганська обл. 2022

Інтернет-ресурси

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://scontent.fiev20-1.fna.fbcdn.net/v/t39.30808-6/274751471_1377776146070474_1465314008680895296_n.jpg?_nc_cat=105&ccb=1-7&_nc_sid=8bfeb9&_nc_ohc=fkUQ8NZoWg0AX-vAgWm&tn=dCK7j9gzMjnYHeCE&_nc_ht=scontent.fiev20-1.fna&oh=00_AT9APE2_2iva7f2DkdW7gvDXgNodykbtH6X5tH4UQ-2hVA&oe=6353CEF2

7&_nc_sid=8bfeb9&_nc_ohc=fkUQ8NZoWg0AX-vAgWm&tn=dCK7j9gzMjnYHeCE&_nc_ht=scontent.fiev20-1.fna&oh=00_AT9APE2_2iva7f2DkdW7gvDXgNodykbtH6X5tH4UQ-2hVA&oe=6353CEF2

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/derzavna-zrada-goliv-otg-na-luganshchini-rozpocato-kriminalni-provazdennya> прокуратура

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.facebook.com/groups/1865412147112888/permalink/3142387619415328/> ярослава

6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/3755>

7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/3758>

8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/4420>

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/8132>

10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/8135>

11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/8471>

12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/11179>

13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/17056>

14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/17173>

15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/17063>

16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/18632>

17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://t.me/lygaoper/17258>

УДК 94(477)"2013/2014"(047.53)

СОЛІНА ЮЛІЯ ІВАНІВНА: «МАЙДАН У МЕНЕ, У ПЕРШУ ЧЕРГУ, АСОЦІЮЄТЬСЯ ІЗ НАШИМ МАЙБУТНІМ»

Н. В. Козак, Н. Г. Стойко

У статті подано усноісторичні свідчення учасниці Майдану Соліної Юлії Іванівни, її особисті враження, емоції та ставлення до цих подій.

Ключові слова: Майдан, провокації, патріоти, майданівці.

The article presents the oral history testimony of Yulia Ivanovna Solina, a Maidan participant, her personal impressions, emotions and attitude to these events.

Key words: Maidan, provocations, patriots, Maidan residents.